

Tapaus Kontupohja

Kontupohjan paperiteollisuusyhteisö sijaitsee Äänisen rannalla noin 50 kilometriä pohjoiseen Petroskoista. Kaupungissa asuu noin 38 000 henkeä ja sen on Karjalan tasavallan tärkein metsäteollisuuskeskus. Myös koko Venäjän mittakaavassa kyse on merkittävästä tuottajasta. Kontupohja nousi julkisuuteen runsas vuosi sitten kun siellä leimahti mellakoita, jotka johtivat kahden ihmisen kuolemaan. Mellakoiden syynä pidettiin etnisiä ristiriitoja, mutta mistä loppujen lopuksi oli kysymys?

Kontupohjan tehdas on perustettu vuonna 1923 ja se yksityistettiin vuonna 1992. Yksityistämisenä tehtaalla omistus siirtyi toimivalle johdolle ja työntekijöille. Omistus on säilynyt tehtaalaisten hallinnassa niin että toimiva johto käyttää merkittävintä omistajavaltaa yhtiökokouksissa. Vuodesta 1989 lähtien yhtiön toimitusjohtaja on ollut Vitali A. Federmesser.

Paperitehdas on harjoittanut hyvin omaleimasta politiikkaa. Se on investoinut huomattavan osan voitoistaan yhteisöön. Viime vuosien aikana sen on perustanut paikallista taloutta palvelevan tiilitehtaan, tehdas omistaa myös kalankasvatustamon, sikalan ja karjatilat. Kaikkien laitosten tuotteita myydään tehtaalla paikallisissa kaupoissa. Lisäksi karjatilalla on kaksi omaa myymälää Kontupohjan keskustassa.

Tehdas on panostanut myös henkilöstönsä hyvinvointiin. Se on rakentanut muun muassa jäähallin, urheiluhallin, harrastuskeskuksen ja remontoinut kulttuuripalatsin. Lisäksi tehdas on kohentanut kaupunkikuvaa kunnostamalla katuja ja korjaamalla kouluja ja päiväkotia. Tehtaalla

on myös kaksi uimahallia ja oma jalkapallostadion. Mainittakoon, että jäähallin pääkäyttäjät ovat juniorikiekkoilijat ja -kaunoluistelijat. Molemmille ryhmille on palkattu huipputason valmentajia Pietarista. Eläkeläisille tarjotaan kulttuuri- ja liikuntapalveluja. Kulttuuripalatsissa esiintyy säännöllisesti Venäjän kulttuurin huippuja, pääsylippujen hinnat ovat tehtaalaisille hyvin huokeita.

Tehdas maksaa työntekijöilleen myös tuntuvasti parempia palkkoja kuin mitä tasavallassa keskimäärin maksetaan ja myöntää työntekijöille tontteja ja lainoja omakotitalojen rakentamiseen. Tehtaalla on oma ammattikoulu, joka kouluttaa paperityöntekijöitä. Tehdas myöntää työntekijöiden lapsille stipendejä yliopisto-opintoihin Pietarin yliopistoissa ja tarjoaa vastavalmistuneille työpaikan.

Työterveyshuolto on järjestetty erinomaisesti. Uusi terveysasema ja kuntoutuskeskus valmistuivat 2000-luvun alussa. Molemmat on varustettu ajanmukaisella tekniikalla, ja niissä työskentelee erittäin ammattitaitoisia henkilökuntaa. Petroskoin yliopiston lääkärit hakevat säännöllisesti uutta oppia Kontupohjasta.

Kaikkiaan paperitehdas työllistää noin 7 500 työntekijää, se on melkein puolet kaupungin ammatissa toimivasta väestöstä. Tehdas on erinomainen työnantaja. Sen tarjoamat etuudet ovat jotakin, mistä esimerkiksi kaupungin palveluksessa oleva henkilöstö tai paikalliset palveluelinkeinojen työntekijät voivat vain uneksia. Kun viisi vuotta sitten teimme tutkimusta Kontupohjasta, Petroskoissa työskennellyt

Venäjän kommunistisen puolueen aluetoimitsija nimitti kaikkia tehtaalla työskenteleviä porvareiksi. Tällä hän viittasi lähinnä vain palkkojen eroon tehtaan ja muiden työnantajien välillä. Itse olemme kuvanneet Kontupohjaa uudenaikaisena paternalismina, jossa yhdistyvät vahvat sosiaalisen integraation ja sosiaalisen kontrollin elementit. Yhtäältä tehdas tarjoaa työntekijöille turvattua työtä, hyvän palkan ja hyvät palvelut, toisaalta se edellyttää vankkaa uskollisuutta itseään kohtaan.

Karjalan tasavallassa on noin 715 000 asukasta. Etniseltä alkuperältään 73 prosenttia on venäläisiä, karjalaisia on noin 11 prosenttia, samoin valkovenäläisiä ja ukrainalaisia, suomalaisia on noin neljä prosenttia. Muualta entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneita on alle kaksi prosenttia. Kontupohja on venäläinen ja karjalainen kaupunki. Kaupungissa asuu myös jonkin verran Kaukasiasta tulleita siirtolaisia, jotka ovat pääosin torikauppaa käyviä tšetšenejä.

Elokuun 30. päivänä vuonna 2006 paikallisessa, azerien omistamassa Tšaika nimisessä ravintolassa Kontupohjan keskustassa käytiin tappelu, minkä seurauksena kaksi etnisesti venäläistä kontupohjalaista sai surmansa. Venäläiset epäilivät kaukasialaisten puukottaneen heidät. Myöhemmin samalla viikolla väkijoukko hajotti ravintolan ikkunoita, sytytti sen palamaan ja vaati kaukasialaisten karkottamista kaupungista. Mielenosoitukset jatkuivat ja Kontupohjaan tuli laittoman siirtolaisuuden lopettamista kannattavan oikeistolaisen ja kansallismielisen DPNI-liikkeen edustajia Moskovasta.

Paikallinen miliisi ei kyennyt riittävän tehokkaasti hillitsemään kaikkia mielenosoittajia, ja paikalle komennettiin myös sisäasiainministeriön erikoisjoukko, OMON. Pian erikoisjoukkojen saavuttua mielenosoitukset laantuivat. Mielenosoittajien tunteita koettivat rauhoittaa osaltaan myös Karjalan tasavallan presidentti Sergei Katanandov ja tehtaanojohtaja Federmesser.

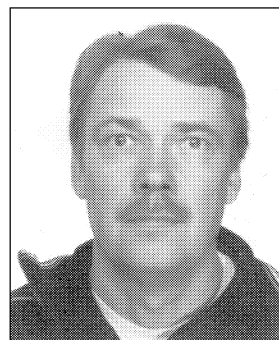
Kontupohjassa leimahtaneet levottomuudet tulivat monille yllätyksenä. Miten on mahdol-

lista, että Karjalan kenties vauraimmassa kaupungissa on etnisiä konflikteja, joihin yhdistyy melkein pärasistisiä piirteitä?

Kontupohja on kahtiajakautunut kaupunki. Kaupungin sisäpiirin muodostavat tehtaan työntekijät. Heidän kohdallaan sosiaalinen koheesio on erittäin vahva. Sisäpiirin ulkopuolella ovat muiden työnantajien palveluksessa olevat venäläiset työntekijät, jotka muodostavat ulomman sisäpiirin. He ovat osa Kontupohjaa, mutta heidän taloudellinen asemansa on selvästi huonompi kuin tehtaan työntekijöillä. Siirtolaiset ja lähinnä rikollisiksi luokiteltavat ryhmät sijoittuvat taas vakiintuneen Kontupohjan ulkopuolelle.

Ravintola Tšaikassa puhjenneet levottomuudet koskettivat pääosin kolmatta ryhmää. Kahaointiin osallistui ne, jotka ovat ajautuneet Kontupohjan ulkopuolelle ja jotka ovat kokeneet suoranaista syrjintää ja pois sulkemista. Näin ollen elokuun 2006 kahakka ei vielä kerro mitään kasvaneesta rasismista tai merkittävistä etnisistä jännitteistä. Pikemminkin kyse on marginaaliryhmien keskinäisistä jännitteistä. Toisaalta tapahtumat voivat ennakoita vastaavia purkauksia muuallakin Karjalassa tai Venäjällä.

Tulipalon jälkeen ravintola Tšaika purettiin. Sen sijalle on rakennettu komea uusi rakennus, joka toimii nuorisokulttuuri- ja harrastuskeskuksena. Hankkeen rahoitti Kontupohjan paperitehdas.

H a r r i M e l i n

Kirjoittaja on Turun yliopiston sosiologian professori.